

voltának nyilvánvaló ellentmondására világított rá és bizonyos megoldást is ad EDGAR FAURE, aki kijelentette: „Maga az aktív megértés, a mások által kidolgozott tudományokkal való asszimilálás mind a termékenység elemeit hordozza. A legfontosabb az, hogy ne felejtkezünk meg az ésszerű és az irracionális kombinációjának hasznos és egyben kellemes voltáról, ami megelégedettség érzését kelti az egyénben. Jelenti ez a személyiség minden összetevőjének érvényesülését — az emlékezetét és a képzeletét, az elméleti és gyakorlati érzékét, az értelmét és az érzését”.

45. Milyen tanterveket kellene kidolgozni? E téren három irányzat érvényesül. Az egyik a központi tanterv, mely az egész országra érvényes. Ennek két előnye van. Az egyik: a tanárok könnyebben működhetnek együtt a munka megszervezésében és a kutatásokban, a másik; a tanulók bizonyítványai azonos tudásértékeket tükröznek és könnyen változtathatnak iskolát. A Konferencia felhívta a figyelmet az egyes népek kulturális, vallási és faji kisebbségeinek önálló értékeire, amelyeket szintén figyelembe kell venni egy országos

érvényű tanterv kidolgozásánál. Egy következő típus a decentralizált tanterv. Ezeknél mind a tanterv részletes kidolgozása, mind az alkalmazandó módszerek az iskola vezetőjének belátására vannak bízva. A harmadik tendencia a funkcionálisan determinált tanterv irányába hat. Ezeknél az országos szinten kidolgozott pedagógiai alapelveket a helyi oktatásügyi hatóságok olvastják be a területi tantervbe.

46. Ha már rendelkezésre áll a tanterv és a megfelelő pedagógiai eljárások rendszere, hátra van még a számonkérés problémája. A Konferencia résztvevői nem felejtkeztek meg erről a kérdéstről. Általános vélemény szerint szükség van a számonkérésre, az ellenőrzésre. A vizsgák jelenleg alkalmazott rendszere azonban sajnálatos hatást gyakorol a diákokra, de magára a tantervekre is. Néhány felszólaló kifejtette, hogy a diákok a jelenleg fennálló vizsgarendszerek áldozatainak tartják magukat. A tanulóknak azt is látniuk kell, hogy mit tudnak, nem csak azt, hogy mit nem. Hogy ezt elérhessük, megfelelő fejlődést kell elérnünk az iskolák egész munkájának értéklése terén is.

## A NEVELÉSTÖRTÉNETI ALBIZOTTSÁG ÜLÉSE

Az MTA Pedagógiai Bizottsága neveléstörténeti albizottságának 1971. június 2-i ülésén *Orosz Lajos* tanszékvezető egyetemi docens tartott vitaindító előadást „*A neveléstörténet tanításának problémái az egyetemeken*” címmel.

Az előadó a témakört elsősorban az úgynevezett „tanárszakosok” képzésével összefüggésben elemezte. A pedagógia-szakosok képzésében véleménye szerint a neveléstörténet tanítása a jelenlegi keretek között jól megoldható. Legfeljebb arra lehetne gondolni: nem kellene-e a képzést differenciálni és a pedagógia-szakosok nevelésén belül az új neveléstörténész-generáció speciális képzésével többet törődni.

A neveléstörténetet ma a tanárképzésben egy féléven keresztül heti 2 órában tanítják a tudományegyetemeken és a Budapesti Műszaki Egyetem mérnök-tanári szakán. Ennél nagyobb az óraszám a BME műszaki tanári szakán. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem tanári szakán viszont megszüntették a tárgy előadását: a hallgatóknak csak vizsgáznuk kell a kijelölt neveléstörténeti anyagból.

A neveléstudomány és a didaktika óraszámát (egy-egy félév, heti 2—2 óra) figyelembe véve, a neveléstörténet óraszámának növelése irreálisnak látszik. Az előadó szerint nem is az óraszám növelése a legfontosabb, hanem a pedagógiai tárgyak történeti szemléletű feldolgozása. A neveléstudomány és a didaktika

problémáit nemcsak logikailag-rendszerint, hanem történetileg kell megközelítenünk. A történeti és a logikai-rendszerint kifejtés között ugyanis nincs merev ellentét, hanem dialektikus kölcsönhatás van: bármely neveléstudományi elméleti problémát logikailag is élésebben, rendszerint logikailag is világosabb kifejtéssel tárgyalhatunk, ha történeti felbukkanásának konkrét viszonyait is bemutatjuk, ha fejlődésének körülményeit és azt a módot is vizsgáljuk, ahogyan egyes korok pedagógusai az illető problémát megközelítették. A mai kérdések eme történeti megközelítése elengedhetetlen éppen a tárgy világosabb, tudományosabb kifejtése érdekében, de természetesen nem helyettesítheti — mint sokan gondolják — a neveléstörténet külön tárgyként való feldolgozását.

Abban a kérdésben, hogy a pedagógiai tárgyak oktatását a neveléstörténettel kezdjük-e, vagy végezzük, az előadó az utóbbi megoldás mellett foglal állást. Nézete szerint az első út azért nem járható, mert abban az esetben fennáll az a veszély, hogy az idő rövidsége miatt a mai problémák előzményeit szemlélet-történeti módszerekkel nyomozzuk, továbbá a neveléstörténeti tényeket a hallgatók megfelelő pedagógiai szemlélet híján nem tudják helyesen értelmezni.

A neveléstörténeti oktatás tartalmával kapcsolatban az előadó három kérdéssel foglalkozik:

1. *A neveléstörténeti kutatás és oktatás problé-*

*makörének tágulása.* Az előadó rámutat arra, hogy a neveléstudomány az emberformálás egyre több területet, eszközt és módszerét kénytelen tudományosan vizsgálni (pl. az egyetemi hallgatók nevelése, a felnőttek oktatása, a szakoktatás területei, eszközei és módszerei, a termelő munka és az üzemi kollektíva mint nevelőeszköz, az anyagi és szellemi kultúra új meg új területeinek felhasználása az ember fejlődésének irányításában), és ez a folyamat hatással van a neveléstörténeti kutatás és oktatás tárgykörének bővülésére is. Hiszen minden társadalmi praxisnak, így a nevelési gyakorlat újonnan vizsgált területeinek is, megvan a maga történeti előzménye, és a történeti gyökerek ismerete nélkül nem tudjuk helyesen felismerni a fejlődés irányát, még kevésbé a fejlődés megbízható irányításának lehetőségeit. Mindezt szem előtt tartva, észre kell vennünk, hogy a neveléstörténeti kutatásnak és oktatásnak újabb meg újabb tárgykörökkel kell kiegészítenie a hagyományos témákat. Az anyagi és szellemi kultúra történetének egyre szélesebb területeit kell vizsgálnunk ahhoz, hogy a mai neveléstudomány problémáinak történeti gyökereit megmutathassuk. Ez a folyamat az előadó nézete szerint azzal jár, hogy a neveléstörténet problémaköre a művelődéstörténet felé tágul, ezért a jövőben a neveléstörténet és a művelődéstörténet kutatóinak és oktatóinak jóval szorosabb együttműködését kell kimunkálni.

2. *Az oktatás és a vizsga anyagának viszonyával* kapcsolatban az előadó rámutat arra az egészséges folyamatra, hogy ma már a nevelés-

történet előadói nem kívánják az egész vizsganyagot kompendiumszerűen előadni, hanem néhány fontos témát kiemelnek, azt előadásokon és szemináriumokon alaposabban feldolgozzák. E módszer azonban csak akkor lehet gyümölcsöző, ha jó tankönyveket, segédeszközöket tudunk adni a hallgatók kezébe, hogy a vizsganyag órákon nem tárgyalt fejezeit önállóan feldolgozzák. Ezzel kapcsolatban áttekinti az előadó a rendelkezésünkre álló tankönyveket, jegyzeteket, és kifejti, hogy a jelenlegi helyzet javításának legfontosabb feltétele egy jó tankönyv megírása és kiadása.

3. *A neveléstörténeti oktatás hatékonyságát vizsgálva* az előadó rámutat arra, hogy a neveléstörténeti ismeretek nem épülhetnek be szervesen a hallgatók általános és szakmai műveltségének rendszerébe, ha hiányosak a hallgatók általános történeti ismeretei. Számos példát sorol fel arra vonatkozóan, hogy ezen a téren nemcsak a műszaki, hanem a humán szakos tanárjelöltek is nagyon rosszul állnak. Felhívja a figyelmet arra: az egyetemeknek fontos feladataik vannak az általános műveltség, így az általános történeti műveltség ápolása és fejlesztése terén is. Ha kitérnek e feladatok elől, annak elsősorban a szakképzés látja káros következményeit.

Az előadást az albizottság tagjai megvitaták, majd megtárgyalták a két évenként megrendezésre kerülő *Neveléstörténeti Felolvasások* szervezési tervét. Első ízben 1972 őszén kerül sor Budapesten e tudományos összefüvetel lebonyolítására.

## SZERZŐINK

Dr. BARANYAI ERZSÉBET ny. tudományos főmunkatárs, kandidátus (Budapest), Dr. BALLÉR ENDRE főelőadó (Művelődésügyi Minisztérium, Budapest), Dr. MALLER SÁNDOR, a Magyar UNESCO Bizottság főtájkára (Budapest), Dr. KOVÁCS SÁNDOR főiskolai adjunktus (Tanárképző Főiskola, Pécs), SALAMON ZOLTÁNNÉ főiskolai adjunktus (Országos Pedagógiai Intézet, Budapest), SALAMON ZOLTÁN egyetemi adjunktus (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest), Dr. KISS LAJOS intézeti vezetőtanár (Tanítóképző Intézet, Debrecen), Dr. GÖNDÖCS KÁROLY főiskolai docens, a neveléstudományok kandidátusa, Budapest), Dr. KISS ÁRPÁD, a neveléstudományok kandidátusa, tanszékvezető főiskolai tanár (Országos Pedagógiai Intézet, Budapest), Dr. GOMBOCZ ISTVÁN osztályvezető (Országos Széchényi Könyvtár, Budapest), Dr. FÖLDES ÉVA, a neveléstudományok doktora, főiskolai tanár (Gyógynevelésügyi Tanárképző Főiskola, Budapest), Dr. FALUDI SZILÁRD, a neveléstudományok-kandidátusa, osztályvezető (Felsőoktatási-Pedagógiai Kutatóközpont, Budapest), UJCOZNE Dr. ÖRBÁN MAGDA osztályvezető (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest), Dr. VAS KÁROLY főiskolai tanár (Tanárképző Főiskola, Pécs), Dr. MÉSZÁROS ISTVÁN egyetemi adjunktus (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest), Dr. NAGY LÁSZLÓ, a pszichológiai tudományok kandidátusa, főiskolai docens (Országos Pedagógiai Intézet, Budapest), BARABÁS JÁNOS, főelőadó (Országos Ifjúságpolitikai és Oktatási Tanács, Budapest), SZILÁGYI VILMOS szerkesztő (Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest), SZABÓ MÁRTA előadó (Magyar UNESCO Bizottság, Budapest), BARCS SÁNDOR, az Elnöki Tanács tagja, a MTI vezérigazgatója (Budapest), PÓBIS ISTVÁN főiskolai adjunktus (Ho Si Minh Tanárképző Főiskola, Eger), MARCZALI ISTVÁN középiskolai tanár, Budapest), KÉRTI HENRIK főiskolai docens (Országos Pedagógiai Intézet, Budapest).

Jelen számunk szerkesztési munkálatai 1971. június 12-én fejeződtek be.